

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

8. Khotuntsev, Yu. L. & Khotuntsev, A. Yu. (2001). Nauchnyi metod, realnye sistemy i elementy sinergetiki [A scientific method, real systems and elements of synergy]. *Pedagogical Education and Science Journal*, vol. 2. pp. 9–16. [in Russian].
9. Shabanova, Yu. O. (2014). *Systemnyi pidkhid u vyshchii shkoli* [A system approach in the higher school: Handbook for Master students]. Donetsk: NHU Publ., 120 p. [in Ukrainian].
10. Banathy, B. (1996). Systems inquiry and its application in education. In D. Jonassen (Ed.), *Handbook of research for educational communications and technology*. New York: Simon and Shuster Macmillan. pp. 567–599. [in English].
11. Checkland, P., & Scholes, J. (1990). *Soft-systems methodology in action*, New York: Wiley. [in English].
12. Luppigini, R. A. (2005). Systems Definition of Educational Technology in Society. *Educational Technology & Society*. 8 (3), pp. 103–109. [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.07.2018

УДК 378.14

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.144215>

Раїса Мойсеєнко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

У статті порушується проблема застосування компетентнісного підходу в закладах вищої освіти. Використання на сучасному етапі розвитку вітчизняної вищої школи компетентнісного підходу обумовлене зростаючими потребами ринку праці, що потребує компетентного спеціаліста з активною життєвою й фаховою позиціями, який зможе адаптуватися до ринкових умов й громадянського суспільства.

Зосереджена увага на ключових поняттях компетентнісного підходу: “компетентність” і “компетенція”. Основним результатом діяльності освітньої установи має стати не система знань, умінь і навичок студентів сама по собі, а набір ключових компетентностей.

Ключові слова: компетентнісний підхід; компетентність; компетенції; компетентна особистість.

Табл. 1. Літ. 15.

Rayisa Moiseyenko, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Pedagogy and Education Department Mariupol State University

COMPETENCY APPROACH AS A BASIS FOR PREPARING THE FUTURE COMPETENT SPECIALIS

The article raises the problem of the application of a competent approach into higher education institutions. The modern shift in understanding the meaning of education is to reorient it to the development of the students' abilities, and the transfer of experience is likened to a means or material for the design of developing procedures. There takes place an orientation to the requirements of a specialist in accordance with European standards. The use of competence approach at the modern stage of development of the national high school is conditioned by the growing needs of the labor market, which requires a competent specialist with active life and professional positions who can adapt to market conditions and civil society.

Attention is focused on the key concepts of competency approach: “competence” and “competency”. Until recently, in modern pedagogy, the concepts “competence” and “competency”, are sometimes used as synonymous. At present, the content of these concepts is diluted. Provided interpretations of the definitions of “competence” and “competency” indicate that these concepts are not identical.

In institutions of higher education in each subject field it is necessary to determine the range of competences that a future specialist must obtain in order to be competitive in the labor market. The main result of the activity of an educational institution should be not the system of the students' knowledge, skills and abilities alone, but a set of key competencies.

The students' ability to independently solve problems is possible on the conditions if the following results of educational activity are achieved: the ability to organize their activity (to determine its purpose, to choose the ways of realizing the goals, to plan the activity, to evaluate its results); the ability to explain the phenomena of reality; the ability to orientate in the world of values; the ability to solve tasks related to the implementation of a certain social role (an employee, a user, a consumer, a voter, etc.); the formation of key competencies; the ability to focus on key issues; readiness to make a choice, including the professional one.

Keywords: competence approach; a competence; competencies; competent personality.

Постановка та актуальність проблеми. Модернізація вищої освіти в Україні є одним з найважливіших національних завдань сьогодення. Першочерговим напрямком модернізації системи вищої освіти стає підвищення якості підготовки майбутніх фахівців,

а також підвищення професійного рівня і викладачів університетів, розвиток їх професійної компетентності в умовах вищого навчального закладу відповідно до вимог, цілей і завдань національної освіти як складової європейського освітнього простору. Згідно Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. [7], вища освіта в країні повинна стати невід’ємною компонентою глобального освітнього проекту, стати одночасно рушійною силою інноваційного розвитку національної економіки.

Спрямованість системи освіти на засвоєння знань, яка була традиційною й виправданою раніше, вже не відповідає сучасним вимогам, соціальному замовленню. Підготовка фахівця здійснювалася шляхом передачі нагромадженого, перевіреного і позитивно оціненого попередніми поколіннями досвіду. Сучасне зрушення в усвідомленні сенсу освіти полягає у переорієнтації на розвиток здібностей студентів, а передача досвіду уподібнюється засобу чи матеріалу конструювання розвивальних процедур. Відбувається орієнтація на вимоги до фахівця згідно європейським стандартам. Це, у першу чергу, формування і розвиток “нової особистості”, здатної до самостійних, відповідальних, творчих дій; людини інтелектуальної, з критичним мисленням, котра живе в складному, суперечливому, наповненому проблемами, сучасному світі й готова кваліфіковано розв’язувати проблеми, як у професійній сфері, так і особистій. Це діяльна особистість, котра спроможна не тільки виконувати чийсь рішення, а й приймати їх самостійно у різних ситуаціях, які часто пов’язані з ризиком, недостатністю інформації, динамічною ринковою кон’юнктурою.

Тому одним із основних завдань сучасної вищої освіти є питання впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку студентів, який спрямований на перехід від теоретичних знань до фахової компетентності. Основна увага акцентується на формуванні ключових компетенцій, які необхідні для будь-якої професійної діяльності, сприяють адаптації фахівців до мінливих умов сучасного ринку праці й бурхливого розвитку науки й техніки. Сьогодні компетентнісний підхід стає невід’ємним складником освітньої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема застосування компетентнісного підходу в закладах вищої освіти актуальна і багатогранна. Так, теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу є предметом наукових досліджень В. Байденко, Н. Бібік, Е. Зеєра, О. Овчарук,

О. Пометун, С. Ракова, О. Савченко, Ю. Тихомирова, А. Хуторського та ін.

Впровадженню компетентнісного підходу у професійну підготовку фахівців значну увагу приділили такі вчені: А. Алексюк, В. Бондар, А. Капська, М. Лазарев, О. Мармоза, В. Олійник, Т. Сорочан та ін. Шляхи модернізації освіти на компетентнісній основі розроблялися Б. Гершунським, Б. Ельконіним, Н. Кузьміною, А. Марковою, В. Сериковим, І. Фрумїним, В. Шадриковим та ін. Окремі проблеми компетентнісного підходу у системі вищої освіти розглядалися у роботах П. Бачинського, Г. Гавришак, Л. Коваль, Н. Нагорної, С. Ніколаєнко, О. Ситник, Г. Терещук, Н. Фоменко.

Різні види компетентності, її специфіка та методика формування обґрунтовувалися у працях багатьох дослідників: Н. Амінової, Л. Боголюбової (соціальна компетентність); Л. Антропової, С. Рогожкіної, О. Фадейкіної (комунікативна компетентність); А. Белкіної, А. Бусигіної, М. Лобанової, В. Нестерова (педагогічна компетентність); Н. Витківської (інформаційна компетентність); П. Шендерова (дослідницька компетентність) та ін.

Аналіз наукової літератури свідчить, що у професійній педагогіці існує декілька підходів до розуміння поняття “компетентнісний підхід в освіті”. Різні автори вкладають різний сенс у це поняття. Об’єднує вчених спільне розуміння, що нові стандарти вищої освіти базуються на компетентнісному підході, і що необхідно у даному питанні дотримуватися визначених вимог до фахівця, закладених ще в основу Болонського процесу та в Міжнародний проект Європейської Комісії “Гармонія освітянських структур в Європі”.

Мета статті – здійснити аналіз наукових точок зору щодо проблеми компетентнісного підходу; його базових понять “компетентність”, “компетенції”; визначити особливості компетентнісного підходу та його вплив на підготовку майбутнього компетентного фахівця.

Виклад основного матеріалу. Категорія “підхід” широко використовується в педагогічній теорії та практиці. У сучасній методологічній літературі поняття “підхід” або ототожнюється з проведенням в дослідженні певної світоглядної позиції (І. Блауберг, Є. Юдін й ін.), або розуміється як стратегічний принцип або сукупність принципів (І. Блауберг, Н. Стефанів, Є. Юдін), або пов’язується з застосуванням набору процедур і прийомів, котрі слугують формою і умовою реалізації відповідних принципів (А. Петров та ін.). Поняття “підхід” у загальному розумінні означає певну сукупність різноманітних засобів та

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

приймів, які діють певним чином на когось. У науковому розумінні поняття “підхід” тлумачиться як вихідна позиція, що складає основу дослідницької діяльності.

Відносно компетентісного підходу, то більшість вчених зазначають, що завдання сучасної вищої освіти полягає в тому, щоб не тільки дати професійні знання, а й підготувати фахівця, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, а також вміє працювати з людьми у колективі, володіє певними компетенціями.

На необхідності заміни репродуктивно-функціональної моделі освіти компетентісною моделлю наголошує І. Зязюн [5], вказуючи, що розвиток змісту неминуче зумовлює і реконструкцію форм, процесуальних характеристик освіти.

М. Нагач [6] зауважує, що компетентісний підхід стає останнім часом все більш поширеним і претендує на роль концептуальної основи освітньої політики, котра здійснюється як державами, так і впливовими міжнародними організаціями, підсилює практичну орієнтацію освіти, підкреслює значення досвіду, умінь та навичок, що спираються на наукові знання.

О. Пометун підкреслює: “під поняттям “компетентісний підхід” слід розуміти як зорієнтованість навчального процесу на формування та розвиток базових, загальногалузевих і предметних компетентностей майбутнього фахівця” [11, 64].

Компетентісний підхід, що лежить в основі стратегії модернізації вищої школи, слід розглядати як одну з найбільш адекватних відповідей системи вищої освіти на вимоги, які висуває до неї сучасне суспільство; як домінуючий чинник оновлення змісту сучасної вищої освіти в умовах багаторівневої підготовки майбутніх фахівців. Реалізація компетентісного підходу дає можливість сформулювати кваліфікованого фахівця, що володіє необхідними якостями й професійними знаннями, котрий готовий до подальшого розвитку своїх здібностей і підвищення кваліфікації.

Так, на думку О. Пометун, реалізація компетентісного підходу, потребує суттєвої “...трансформації змісту освіти, шляхом перетворення цього процесу з моделі, яка існує для “всіх”, хто навчається, на суб’єктивні надбання одного учня (студента), і ці надбання можна виміряти... Трансформація змісту освіти відповідно до компетентісного підходу, насамперед, визначається принципово іншими принципами його відбору і структурування,

спрямованими на кінцевий результат освітнього процесу – набуття, тим, хто навчається, компетентностей” [11, 64].

У науковій літературі не існує єдиного погляду на поняття “компетентісний підхід”. На основі узагальненого аналізу науково-педагогічних джерел ми деякі визначення, запропоновані різними авторами, звели в табл. 1 “Трактування поняття “компетентісний підхід” у наукових джерелах”.

Узагальнюючи проаналізовані наукові джерела з проблеми впровадження компетентісного підходу в галузь освіти, зазначимо, що поняття “компетентісний підхід” трактують як: спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей студентів; переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісно-особистісному орієнтованому вимірі; спрямованість на розвиток майбутнього фахівця, як особистості з розвинутим інтелектом, здатної конструктивно спілкуватися у багатофакторному світі, ефективно обробляти інформацію, продукувати ідеї, успішно вирішувати конкретні проблеми, що виникають у різних сферах діяльності.

Ключовими поняттями компетентісного підходу в освіті є “компетентність” і “компетенція”. Заслуговує на увагу точка зору дослідниці О. Павленко, яка у своїх наукових працях зазначає: “Необхідно відмітити, що існують два варіанти визначення співвідношення цих понять: вони або тотожні, або диференціюються [9, 10]. У деяких наукових працях поняття “компетентність” і “компетенція” використовуються як синонімічні (Дж. Равен), інші вчені чітко розмежовують ці поняття і не вважають їх тотожними (А. Бермус, Н. Бібік, І. Зимня, О. Субетто, А. Хуторський)”.

У Великому словнику іноземних слів “компетентність” (від лат. *competens* (*competentis*) “той, що належить, відповідний”) трактується як “володіння знаннями, що дозволяють судити про що небудь, висловлювати вагому авторитетну думку” [1, 316].

А. Новиков у педагогічному словнику дає таке визначення “компетентності”: “здібність (готовність) людини до практичної діяльності, до рішення життєвих проблем, що ґрунтується на життєвому досвіді, який, той хто навчається, надбав, його цінностях, схильностях та здібностях. Компетентність розвивається на основі компетенцій (умінь)” [8, 80]. “Компетенція” (лат. *competentia* – приналежність по праву) в словнику іноземних слів трактується як: “коло

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯКОСНОВА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ**

Таблиця 1.

Трактування поняття “компетентнісний підхід” у наукових джерелах

Автори	Трактування поняття “компетентнісний підхід”
1	2
Б. Авво	Сутність запровадження компетентнісного підходу у вищій освіті полягає в тому, що: студенти працюють над реальними завданнями та з даними реальних процесів; вчать не тільки у викладача, а й один в одного; працюють з різними базами інформації для вибору і прийняття різноманітних рішень; вчать мислити критично
В. Болотов	Компетентнісний підхід висуває на перше місце не поінформованість того, хто навчається, а вміння вирішувати проблеми, що виникають в різних ситуаціях
Э. Зеер, А. Павлова, Е. Симанюк	Компетентнісний підхід це – пріоритетна орієнтація на цілі – вектори освіти: вміння навчатися, самовизначення (самодетермінацію), самоактуалізацію, соціалізацію та розвиток індивідуальності
І. Зимня, А. Вербицький, О. Ларинова	Компетентнісний підхід не протиставляється традиційному знаньовому, а посилює його практико-орієнтованість, істотним розширенням змісту особистісними складовими, робить його гуманістично спрямованим
Н. Побірченко	Компетентнісний підхід у підготовці фахівців з вищою освітою – підхід, що лежить в основі нової парадигми вищої освіти й передбачає визнання цінності і самодостатності вищої освіти, відображення результатів навчання у формі компетенцій та компетентностей, зіставність вимог до кваліфікацій у рамках Європейського простору через систему компетенцій та компетентностей
Ю. Рибалко	Це підхід, що спрямований на реалізацію особистісно зорієнтованого навчання майбутнього фахівця, формування його готовності та здатності ефективно здійснювати професійну діяльність відповідно до умов соціуму, уміння приймати рішення та брати на себе відповідальність, володіння необхідними комунікативними якостями та здатністю до самоосвіти і самовдосконалення, конкурентоспроможність на ринку праці
В. Сєріков	Саме в компетентнісному підході відображено зміст освіти, що не зводиться до знаньово-орієнтованого компонента, а передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій. Компетентнісний підхід зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях
Г. Селевко	Компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору
А. Хуторський	Це підхід до організації навчально-виховного процесу, що спрямований на набуття особистістю певної суми знань і досвіду, що дають їй змогу робити висновки, переконливо висловлювати думки та діяти адекватним чином у різних ситуаціях
В. Чайка	Компетентнісний підхід передбачає високу міру готовності майбутнього фахівця до успішної педагогічної діяльності, забезпечення активізації механізмів загального і професійного саморозвитку і врахування динаміки мотивації кожного студента у процесі професійної підготовки, навчання, організації саморуку до кінцевого результату

повноважень будь-я, установи або особи; коло питань, в яких дана особа володіє знаннями, досвідом” [1, 317].

У словнику “Професійна освіта” дається таке визначення “компетенція”: “1) коло повноважень, прав і обов’язків конкретного державного органу; 2) коло питань, в яких дана посадова особа володіє певним пізнанням, досвідом” [2, 131].

Вчені по-різному визначають сутність поняття

компетентність. Так, І. Зимня вказує, що компетентність “... це актуальна сформована особистісна якість, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально і особистісно обумовлена соціально-професійна характеристика людини” [4, 36].

Дещо інше визначення поняття “компетентності” надає І. Зязюн, розкриваючи його в соціально-педагогічному контексті. На його

думку “компетентність, як екзистенціональна властивість людини, є продуктом власної життєтворчої активності людини, ініційованої процесом освіти” [5, 11]. І далі автор наголошує: “Компетентність, як властивість індивіда, існує в різних формах – як високий рівень умілості, як спосіб особистісної самореалізації (звичка, спосіб життєдіяльності, захоплення); як деякий підсумок саморозвитку індивіда, форма вияву здібностей й таке ін.” [5, 17].

Е. Зеєр, А. Павлова, Е. Симанюк під компетентністю розуміють “сукупність знань, умінь, досвіду, що відображено в теоретико-прикладній підготовленості до їх реалізації в діяльності на рівні функціональної грамотності” [3, 35].

Поняття “компетентність” пов’язане з поняттям “компетенція”, під якою, розуміють коло питань, в яких фахівець має бути компетентний, сферу діяльності, в якій він реалізує свою професійну компетентність.

Компетенції, на думку І. Зимньої [4], це – деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення, знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і стосунків виявляються у компетентностях людини. “Оскільки коло питань”, в яких має бути обізнаний компетентний фахівець (тобто, його компетентність), широке і неоднорідне, то в структурі професійної компетентності прийнято виділяти різні компоненти, тобто компетенції.

Згідно А. Хуторського, компетенція включає “сукупність взаємопов’язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються у відношенні до певного кола предметів і процесів, котрі необхідні для якісної продуктивної діяльності у відношенні до них”, а компетентність передбачає “володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до себе і предмету діяльності” [14, 59].

Munk Dieter зазначає, що “компетенція містить у собі не тільки професійні знання й уміння, але й позапрофесійні навички, які часто описуються в таких поняттях, як методичні компетенції (ноу-хау), соціальні компетенції або ключові кваліфікації” [15, 15].

Відносно нетотожності понять “компетентність” і “компетенція” О. Субетто вважає, що компетенція є головною категорією компетентнісного підходу, а компетентність – вторинною, похідною категорією. На його думку, компетенція є потенційною якістю “випускник в процесі навчання отримує комплекс компетенцій, які тільки умовно можна вважати компетентністю

(компетентністю початкового рівня), а компетентність формується переважно за рамками вищого навчального закладу під час накопичення досвіду у відповідній професійній діяльності, тобто, є актуальною або реальною якістю” [12, 32].

О. Павленко підкреслює, що з огляду на лексичне тлумачення понять “компетентність” і “компетенція”, поняття “компетенція” вужче, ніж “компетентність”, і містить у собі цілу низку ключових компетенцій” [10, 80]. Поняття “компетентність” і “компетенція” мають різне лексичне значення. Як свідчить категоріальний аналіз, “компетенція” є похідним поняттям від “компетентності” й означає сферу застосування знань, умінь, навичок людини. А “компетентність” – семантично первинна категорія, яка являє собою інтеріоризовану (трансформовану в особистісний досвід) сукупність, систему, деякий “багаж знань людини і здатність користуватися цим багажем. Тому “компетентна” особистість у своїй галузі знань означає людину, яка є визнаним знавцем з певного питання” [9, 248].

З урахуванням вимог до сучасного фахівця, компетентнісний підхід необхідно впроваджувати в організацію навчального процесу у сукупності з іншими методологічними підходами: системним, культурологічним, змістово-процесуальним, особистісноорієнтованим; узмістовне наповнення навчальних дисциплін, оскільки основним результатом діяльності освітньої установи має стати не система знань, умінь і навичок студентів сама по собі, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, цивільно-правовій, комунікаційній, інформаційній та інших сферах. Застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців у вищій школі не лише не спростовує необхідність використання інших підходів, але й, навпаки, вимагає їх оптимального поєднання й інтеграції з позицій культуроцентричної, гуманістичної освітніх парадигм.

З кожної предметної галузі необхідно визначити низку компетенцій, яких повинен набути майбутній фахівець, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці. Предметні компетентності пов’язані зі здатністю студентів залучати для рішення проблем знання, уміння, навички, котрі формуються в рамках конкретного предмета. Відповідно, викладач будь-якого предмета має вміти конструювати завдання, пов’язані з вирішенням конкретних проблем, що дозволяють відпрацьовувати ті чи інші компетентності. Під час розробки завдань необхідно враховувати, щоб вони були побудовані у відповідності до

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

поставлених наукових питань; щоб студенти могли описувати та виявляти характеристики правильно спланованого дослідження; приймати рішення стосовно вимірів чи процедур, які повинні бути використані у процесі проведення дослідження.

Розвиток здібностей студентів до самостійного вирішення проблем можливий за умови досягнення таких результатів освітньої діяльності: уміння організувати свою діяльність (визначати її мету, вибирати способи реалізації цілей, планувати діяльність, оцінювати її результати); здатність пояснювати явища дійсності; здатність орієнтуватись у світі цінностей; уміння вирішувати завдання, пов'язані з виконанням певної соціальної ролі (працівника, користувача, споживача, виборця тощо); формування ключових компетентностей; здатність орієнтуватись у ключових проблемах; готовність до вибору, у тому числі професійному.

При розробці і визначенні предметних компетентцій необхідно враховувати вимоги світової спільноти до фахівця. На Всесвітньому економічному форумі у Давосі (2016 р.) роботодавцями були озвучені десять професійних навичок, які будуть актуальні через 5 років [13]: комплексне багаторівневе бачення проблеми; критичне мислення; креативність; вміння управляти людьми, мотивувати їх; взаємодія з людьми; емоційний інтелект; клієнторієнтованість; вміння вести переговори; гнучкість розуму.

Висновки та перспективи подальших розвідок. В умовах інформаційного суспільства компетентісний підхід відіграє важливу роль, оскільки формує навички і вміння навчатися, самостійно здійснювати пошук інформації, забезпечує неперервність освіти. Тому, безумовно, застосування на сучасному етапі розвитку вищої школи компетентісного підходу сприятиме оновленню змісту й підвищенню якості освіти. Завдання оволодіння всіма викладачами вищої школи теорією компетентісного підходу особливо актуальне для освоєння ними методологічної стратегії сучасної вищої професійної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой словарь иностранных слов / ред. С.М. Локшина, В.Ф. Корицкий. – Москва: ЮНВЕС, 1998. – 784 с.
2. Вишнякова С. М. Профессиональное образование. Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. – Москва: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
3. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования компетентностный подход: учебное пособие / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. – Москва: Изд во Московского психолого-социального института, 2005. – 190 с.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование в России. – 2003. – № 4. – С. 34–40.
5. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: монографія / І. А. Зязюн. – Київ; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10–18.
6. Нагач М. В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти / Нагач Марина Володимирівна // Університет менеджменту освіти Академії педагогічних наук України. – Київ, 2008. – 22 с.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/344/2013.
8. Новиков А. М. Методология: словарь системы основных понятий / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – Москва: Либроком, 2013. – 208 с.
9. Павленко Е. А. Компетентностный подход – основа формирования методической культуры будущего преподавателя экономики = Competence approach as the base of forming of future economics teacher's methodical culture / Е. А. Павленко = Е. А. Pavlenko // Wyzwania i zaniechania w ksztalceniu doroslych: zb. prace naukowa Ksiega Jubileuszowa z okazji 50-lecia pvacy zawodowej Pani Profesor dr hab. Lidii Kondraszowej / redakcja naukowa Elzbieta Jaszczyszyn, Ewa Jagieio, Jolanta Szada-Borzyszkowska. – Siedlce: Uniwersytet Przuroniczo-Humanistycznu w Siedlcach, Siedleckie Towarzystwo Naykowe, 2014. – Т. 4. – С. 241–256.
10. Павленко, Олена Олексіївна. Формування методичної культури викладача економіки. Теоретико-методологічний аспект [Текст] : монографія / О. Павленко; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Кривий Ріг: Роман Козлов, 2016. – 472 с.
11. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентісного підходу в українській освіті / О. Пометун // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ: “К.І.С.”, 2004. – С. 65–72. – (Бібліотека з освітньої політики).
12. Субетто А. И. Творчество. Жизнь. Здоровье и гармония (Этюды креативной онтологии) / А. И. Субетто. – Москва: Логос, 1992. – 204 с.

13. Філоненко М.М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: метод. рекомендації [для викладачів та здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України] / М. М. Філоненко. – Київ: “Центр учбової літератури”, 2016. – 88 с.

14. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–65.

15. Munk Dieter. Beruf und Kompetenz / Munk Dieter // Kompetenzentwicklung in der beruflichen Bildung. – Leske+Budrich, Opladen, 2002. – P. 14–18.

REFERENCES

1. Lokshyna, S. M. & Koryczkyj, V. F. (Ed.) (1998). *Bolshoy slovar inostrannykh slov* [A large dictionary of foreign words]. Moscow: UNVES, 784 p. [in Russian].

2. Vishnyakova, S. M. (1999). *Professionalnoe obrazovanie. Slovar. Klyucheveye ponyatiya, terminy, aktualnaya leksika* [Professional education. Dictionary. Key terms, terms, current vocabulary]. Moscow: NMC SPO, 538 p. [in Russian].

3. Zeer, E. F., Pavlova, A. M. & Symanyuk, E. E. (2005). *Modernizatsiya professionalnogo obrazovaniya kompetentnostnyy podkhod* [Modernization of vocational education competence approach]. Moscow: Publishing house of the Moscow Psychological and Social Institute, 190 p. [in Russian].

4. Zimnyaya, I. A. (2003). *Klyucheveye kompetentsii – novaya paradigma rezultata obrazovaniya* [Key competences – a new paradigm of the result of education]. *Higher education in Russia*, no. 4, pp. 34–40. [in Russian].

5. Ziazun, I. A. (2005). *Filosofia postupu i prohnozu osvitnoi systemy* [Philosophy of progress and forecast of the educational system]. *Pedahohichna maisternist: problemy, poshuky, perspektyvy*. Kyiv; Hlukhiv: RVV HDPU, pp. 10–18. [in Ukrainian].

6. Nahach, M. V. (2008). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv u shkolakh profesiinoho rozvytku v SShA* [Preparation of future teachers in USA professional development schools]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Universytet menezhmentu osvity Akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, 21 p. [in Ukrainian].

7. *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky* [National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021]. [Electronic resource]. Available at: zakon.rada.gov.ua/go/344/2013. [in Ukrainian].

8. Novikov, A. M. (2013). *Metodologiya: slovar sistemy osnovnykh ponyatiy* [Methodology: the dictionary of the system of basic concepts]. Moscow: Librocom, 208 p. [in Russian].

9. Pavlenko, Ye. A. (2014). *Kompetentnostnyy podkhod – osnova formirovaniya metodicheskoy kultury budushchego prepodavatelya ekonomiki*. In Elzbieta Jaszczyszyn, Ewa Jagieii & Jolanta Szada-Borzyszkowska (Ed.). [Competence approach as the base of forming of future economics teacher's methodical culture]. *Challenges and omissions in adult education: zb. scientific work*, vol. 4, pp. 241–256. Siedlce: University of Natural Sciences and Humanities in Siedlce, Siedlce Scientific Society [in Poland].

10. Pavlenko, Olena Oleksiivna (2016). *Formuvannya metodychnoi kultury vykladacha ekonomiky. Teoretyko-metodolohichni aspekt* [Formation of methodical culture of the teacher of economics. Theoretical and methodological aspect]. Kryviy Rih: Roman Kozlov, 472 p. [in Ukrainian].

11. Pometun, O. I. (2004). *Dyskusiia ukrainskykh pedahohiv navkolo pytan zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu v ukrainskii osviti*. In O. V. Ovcharuk (Ed.) [Discussion of Ukrainian teachers around the introduction of a competent approach in Ukrainian education]. *Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives. Series: Library for Educational Policy*. Kyiv: “K.I.S.”, pp. 65–72. [in Ukrainian].

12. Subetto, A. I. (1992). *Tvorchestvo. Zhizn. Zdorove i garmoniya (Etyudy kreativnoy ontologii)* [Creation. A life. Health and harmony (Etudes of creative ontology)]. Moscow: Logos, 204 p. [in Russian].

13. Filonenko, M. M. (2016). *Metodyka vykladannia u vyshchii medychnii shkoli na zasadakh kompetentnisnogo pidkhodu* [Methodology of teaching in a higher medical school on the basis of a competent approach]. Kyiv: “Center for Educational Literature”, 88 p. [in Ukrainian].

14. Khutorskoy, A. B. (2003). *Klyucheveye kompetentsii kak komponent lichnostno orientirovannoy paradigmy obrazovaniya* [Competencies as a Component of the Personally Oriented Education Paradigm]. *Public education*, no. 2, pp. 58–65. [in Russian].

15. Munk Dieter (2002). *Beruf und Kompetenz. Kompetenzentwicklung in der beruflichen Bildung*. Leske+Budrich, Opladen, pp. 14–18. [in English].

Стаття надійшла до редакції 27.07.2018